

Аркадий Тайцар

ЧУК ГЕК
ХОЙР

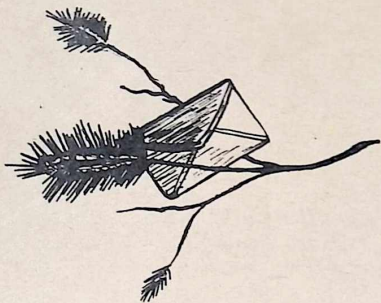
6464 P2

10392

Аркадий Тайцар

ЧУК ГЕК
ХОЙР

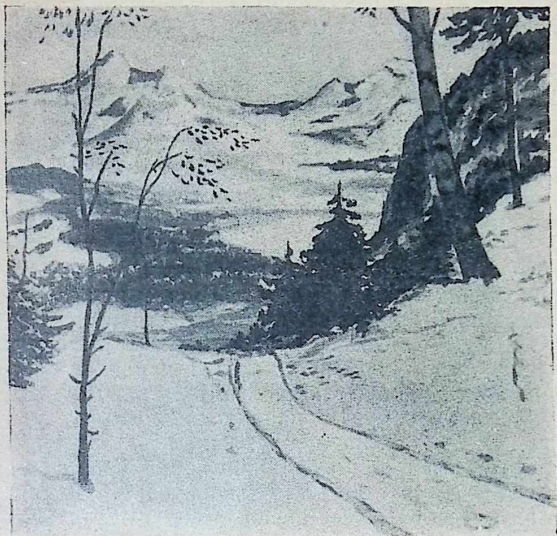

ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ
ЭЛСТ — 1962

6464
х
1921

1981
1992

БИБЛИОТЕКА
Казахского научно-
исследовательского
Института
истории, языка и литературы

Көк уулин өөр, ө-шуһу модн дотр нег күн бә-
эж. Тер дегд икәр көдлдг сәнж, көдлмшнь болх-
ла, баһрж өгдго, тигэд чигн терүнд герэдән сул-
дхврт хәрж болшго бәәсн болна.

Сүүлднь, үвл эклсн цагт, тер гер-бүлән санад
уудяд бәәв. Тигэд эн ахлачһрасн зөвшәл сурж
авад, эврәннь гергндән көвүдтәһән хамдан бий-
үрн золһж иртхә гиж бичг илгәнә.

Терүнд хойр көвүн бәәж,— Чук болн Гек.

Ики холд, делкэ деер сээхнэри ончрсн, сүркэ гидг ик балһснд тедн эктөһөн бээдг бээж.

Эн балһсна бээшнгүд деер өдр сө уга улан одд мет олн герл гилвкэд бээдг сэнж.

Эн балһсиг Москва гиж нерэддг бээснь, үнн болжахнь лавта.

Почтальон, бичг авсн, шатар өөдлэд нарч йовтлнь, Чук Гек хойр ноолджасн бээж. Ахрар кехлэ, тедн харжахар, йирдэн шууглдад нег-негэн цокжаж.

Юунас авн эн ноолдан эклсинь би ода мартж оркув. Зүгэр, санхнь, аль Чук Гекэсн хустгин хосн геринь авчксмб, аль Гек Чукаси ширэс сулдсн хала банкинь авчксмб-медсн угав.

Шицкэн эн ах дү хойр нудрмсари нег-негэн нежәһэд дакж цокчкад, хойрдад цоклдхар бээтлнь, хоңх жиңнэд одхла, тедн ормалдад одцхав.

Тедн экэн ирж болһцхав: экнь аальта заңгта күн бээж, эдниг ноолдхлань керлдж хээкрдго сэнж, амрарнь ноолдачнриг хора болһнар салһчкад, бүкл частан эс гиж хойр частан хамднь наадулдго бээж. Нег часднь тик-так гигэд бүкл жирн минут цокдг билэ. Хойр час болхла түүнэс даву.

Тигэд чигн ах дү хойр агчмин зуур нульмсан арчкад, үүд секхэр гүүцхэв.

Тер экнь биш бээж-бичг авч ирдг почтальон сэнж. Тигэд тедн хээкрцхэв:

— Эн бичг мана эцгэс! Э, э, эцгэс! Бээдлнь, тер дарунас ирх онгтэ.

Байрлхларн тедн көгтэ диван деер көлврлдэд, тогльдад, теврлдэд, гүүлдэд бээцхэв. Юңгад гихлэ, Москва хамгин сээхн балһсн болвчн, эцгэн жилин туршар гертэн уга болхла, теднд Москва чигн ик уудьврта болдг бээж.

Тигэд тедн байртаһар шууга бээж, нам экән яһж орж ирсиг медсн уга.

Эврәннь айта гидг сээхн хойр көвүһән нурһарн кевтчкэд, дегд чаңһур хээкрлдэд, башмгинь давхргарн герин эрс чаңһар цокад, диван деер өлгэтэ бээсн зургууд чичрүлэд, эрст өлгэтэ часиг көг хэцкнүлэд бээхләнһ, үзчкэд, экнь йир икәр алнг болв.

Болв, экнь юунас авн тиим байр болжахинь медчкэд, көвүдән керлдсн уга; диван деерэс тедниг түлкэд буулһчкв.

Дакад нүднәнһ хар күмсг дерәһүр эклэд хээлж бээх очн мет гилвкжэх толһанһ үсн дерк цас сажл уга, девлән болс бүтсәрһ тээлн йовж, бичгиг шулуһар шүүрэд авб.

Бичг байрта эс гиж зовлңгта болдгиг цуһар медцхәнә; тигэд чигн экән бичгиг умшад чиләтл Чук Гек хойр оньган өгч экинһ чирә ләцхәв.

Түрүн авгтан экнь атисн бээдл һарв. Тигхләнһ эдн бас миркилдв. Дакад экнь маасхлзад оркхла, тедн эн бичгиг байртад тоолцхав.

Бичгиг оркн бээж, экнь келв:

— Эцгтн ирш уга, терүнд ода чигн дала көдлмш бээдгчн. Москва тал терүг ода деерән тәвжәхш.

Ки-меңгсэд меклгдсн Чук Гек хойр яах-кеехән медж эс чадсар нег-негн талан хәләцхәв.

Хамгин цаадк һундлта бичг бээсн бээж.

Тедн экән яһад инәмслкж бээхинь эс медсн бийһ, хоюрн нусан татлдад, уурлсн бээдл һарһад, сертәлдэд эк талан хәлләдв.

— Тер иршго, — гиж цаарандһ экнь келв, — зүгәр, маниг тер бий талан гинчд иртхә гиж дууджана.

Чук Гек хойр диван деерэс нэрэдлдэд бууц-
хав.

— Тер акад күн болжана,— гиж экнь са-
налдв.

— Нанур гиичд ирцхэтн гигэд келхд йир амр
болн сэн. Тиигтлэн бидн мел трамвайд суучкад
йовж одх дүнгэ...

— Тиим, тиим,— гиж тосж Чук келв,— кемр
тер дуудж бээхлэ, бидн сууж авчкад йовхмн.

— Чи геннч,— гиж экнь келв.— Тигэрэн миң-
һн болн дакад бас миңһн километрт поездэр
йовх кергтэ. Дакад болхла, ө-шуһу мод дамжад,
мөрн цанар йовхмн. Иб-чиб моднд чонла чигн
аюла чигн харһж одхмн болжана. Юн гидг юмн
болжэхмби! Тадн ода бийстн ухалцхалт!

— Эй, гей,— гичкэд Чук Гек хойр агчмин зу-
ур ухалсн уга, нег дууһар келцхэв,— бидн нег
мөслчквдн, һанцхн миңһн чигн биш, нам зун
миңһн километр чигн болг.— Теднд юн ээмшг
бээх билэ. Тедн зөргтэ. Тедн өцклдүр хотн дунд
орж ирсн күүнэ нохаг чолуһар шивэд көөчксн
бээнэлм.

Тедн һарарн заңһлдад, тавшлдад, тоглын бэ-
эж зөңгдэн удан күүндцхэв. Экнь болхла, тед-
ниг тагчг соңсад сууна, дакад ю келдгинь бас
хэлэхэд бээв. Аш сүүлднь инэчкэд, хойраннь һа-
ринь шүүрч авчкад, диван деер уңһаж оркад,
эдниг эргүлэд, долдарулад бээв.

Меджэнт, эднэ экнь кесгэрэ ним бичг күлэ-
жэлэ. Ода тер Чук Гек хойриг зөрц наадлж бэ-
эж. Юңгад гихлэ, терүнэ заңгнь йир тиньгр күн
бээж.

* * *

Экнь тедниг хаалһд белдтл бүкл долан хонг
болв. Чук Гек хойр цаган өңгэр бас үрэсн уга.

Чук герт бээсн балг-утхар бийдэн ханжал кеж авв, Гек болхла, гилгр мод олж авад, терүндэн хадас цокв, тернь жид болж харв. Тер жиднь болхла, кемр юуһар болвчн аюһин арсиг хайлчкад, дакад тер жидэри зүркинь хатхкла, йирдэн, аю мел доран үкх дүңгэ, жид тиим бат бэ-эдлтэ.

Сүүлднь келхлэ, эдн йовлһна туск кергэн цугтаһинь чилэж оркв. Хош-хораһан баглад авчкв. Хулхач бичэ тонтха гинэд, үүдндэн хойр оньс тэвб. Хулһн бичкэ хуртха гинэд шкаф дотрасн өдмгин үлдлмүд күртл авч хайв, һуйр болн зар-мсиг уга кев.

Маңһур асхн йовх поезд билет хулдж авхар экнь вокзал орад йовж одв.

Болв экэн ирэд уга бээтл Чук Гек хойрин хо-орнд цүүгэн болв.

Кемр эн цүүгэн тедниг ямаран аюлла хар-һулхиг медсн болхла, тедн эн өдр төрүц цүүг-дшго бээсн болжана.

Юм хайлад йовдг Чукт хавтха төмр бичкн коробк бээж. Тер терүндэн цээһин цаһан мөңгн цаас, конфетин орац (кемр терүнднь танк са-молет, эс гиж улан цергч зурата бээхлэ), саад-гин ард зүүдг харадан живр, китайск илв һарһдг мөрнэ килһсн болн наньчн кесг дегд кергтэ юмс хадһлдг сэнж.

Гект тиим бичкн коробк уга бээж. Гек йирин тиим аман аңһасн, аңхун болсн бээдлтэ билэ. Болв тер ду йир сээнэр дуулж чаддг бээсмн.

Чук бултулад дүрсн һазрасн эврәннь үнтэ коробкан авхар йовж йовтл, Гек хорад ду дуулж сууж. Дигтэ эн цагла, почтальон орж ирэд, эк-тэн өгтхэ гигэд Чукт телеграмм өгв.

Чук эврәннь коробк дотран телеграммиг бул-

тулчкад, яһад, эн Гек ода дууһан дуулго, мел:
P-ра! P-ра! Ура!

Эй! Бей! Турумбей! — гигэд хээкрэд бээнэ
гиж санчкад, үнүг ю кежэхинь медхэр һарад
йовна.

Чук өврлц бээдлтәһәр үүд секчкәд, күчтә гидг
«турумбей» үзж оркад, түнләһән эн улагчрхад
уурлна. Тигхләнэ энүнә һар чичрэд одв.

Хоран дунд стол зогсжала, терүнә нурһн де-
ернь саадгар хаһад саран-савр кеһэд буулж-бу-
улж орксн газет дүүжлэтә бээлә. Не эн игснд
гем уга. Болв һә болсн Гек, бийиннь өмн аюһин
цогц бээх бээдл һарһчкад, экиннь башмгас һарсн
шар картонксиг һалзута юмн кевтә жидәрн ша-
аж бээж. Картонктнь Чукин хадһлж бээсн докья
өгдг хала бишкүр, октябрьск сән өдрәс үлдсн һу-
рвн цецгәстә значокс болн дөчн зурһан деншг
мөңгн бээж. Терүгән тер Геклә әдл әс болх юмнд
һарһлго, холд йовх хаалһдан хадһлж бээсн
бээж.

Чук хаһлчксн картонк үзчкәд, Гекәс жидинь
булаж авад, өвдгәрн дарад хуһлчкад, авад пол
деер шивж оркв. Зугар, Гек гекс метәр, Чук тал
дәврэд, терүнә һарт бээсн төмр коробкинь шүү-
рэд авб. Нег дайллһарн терзин деер гүүж һарад,
секәтә фортчкар коробкинь шивж оркв.

Өөлүлж орксн Чук чаңһар орһчад хээкрв:
«Телеграмм, телеграмм!»—игж һанцхн күлттә,
калош, махла уга үүднә ца гүүһэд һарад ирв.

Гек хажһр юмн болад одсинь медчкәд, Чукин
ардас хурдлв.

Болв тедн төмр коробкиг өңгәр хээцхәв. Те-
рүн дотрнь кен чигн умшад уга телеграмм билә.

Аль тер көрт орж одчкад, цасн дор гүүнд кев-
тнү, аль жим деер унсинь хаалһар йовсн күн ав-

чкву, йир яһдг-кегдг болвчн, дотрнь бээсн кест зөөртәһән, секәд уга телеграммтаһан коробк ол-дшго болад геедрәд хуурв.

* * *

Герәдән ирчкәд Чук Гек хойр зөнгдән ду һарлго бээцхәв. Тедн ода эв болцхав, юнгад гихлә, теднд хойраднь экәснь шоодвр харһхнь алдг уга. Болв Чук Гекәсн бүкл нег жил ах бээж, тигәд чигн саглад, яһж медхв, терүнд икәр чигн күртх гихәд, тер мел ухаһан туһаһад бээв.

— Меджәнч, Гек: кемр телеграммин тускар әктән төрүц келл уга бээхлә яах гинәч? Телеграмм юн дала кергтә юмби! Маднд телеграмм угаһар чигн сән болн шуугата.

— Худл келж болшго,— гиж Гек саналдв.— Әкмдн худл келхлә, улм икәр уурлналмн.

— Бидн худл келхмн биш!— гиж байрлсн бәәдлтәһәр Чук хәрү өгв.— Кемр тер телеграмм альд бәәнә гихәд сурхла, бидн келхмн. Кемр әс сурхлань, маднд урдаснь адһад юн керг бәәнә? Адһх бидн яһлавдн? Бидн тиим улс бишлмн.

— Болжана,— гиж Гек зөв өгв.— Кемр худл келш уга болхла, тиигж келхмн. Чи, Чук, сән сүв ухалвч.

Шицкән ода тедн тигж күндәд чиләһнлә, экнь орж ирв. Тер байрта билә, юнгад гихлә, поезд сән билет авч, болвчн экнь эн хойр көвүдән һурнилдсн чирәтә, уульсн нүдтә болад бәәхинь агчмин эргцд медчкв.

— Келцхәтн, үүрнр,— гиж цасан сажн бээж әднәс экнь сурв.— Намаг угад юунас авн ноолдцхавт?

— Ноолдсн угавдн,— гиж Чук нуув.

— Ноолдан болсн уга,— гиж Гек Чукиг та-

тв.— Шиңкән ода ноолдхар седж бээлэв бидн, хэрү тоолад зогсцхавдн.

— Би тиим сүвтэ хэрү, тоолврта уханд йир дуртав,— гиж экнь келв.

Хувцан тээлэд диван деер сууһад, экнь көвүдтән ноһан зүстэ хату билет үзүлв; негнь ик, хойр бичкн билет сәнж. Удл уга тедн асхн хотан ууж авад, дарунь эәһән номһраһад, герлән унт-раһад, цуһар унтцхав. Телеграммин тускар экнь юм медсн уга, тигэд чигн нам юм сурсн уга.

* * *

Маһдуртнь тедн төмр хаалһар йовж одцхав. Болв, һарч йовх деерән хар терз һатцас Чук Гек хойр сонжлта юм үзсн уга. Юңгад гихлэ, эднэ поезд йир ора көндрж һарв.

Сөөднь Гек унд уухар серв. Потолокин шамиг унтрачкскн бээж. Болвчн Гекиг серхлэ сәәхн цөңкр герләр өрә гилвксн бээж; стол деер салфеткәр бүркәтә стакан чичрәд йовна, дакад шар земш-апелсин ода ноһан өңгтә болсн болж медгднә, экинь чирә болхла, чичрәд йовна. Болв, бат гидгәр унтсн кевтә. Гек вагона цаста терзин ца Москвад уга әвртә ик гидг сар үзв. Тигэд эн игж шиидв, ода өндр уулс деерәһәр поезд гүүж йовна, энүнәс сар күртл өөрхн болх зөвтә.

Экән түлкж серүләд, тер уух унд сурв. Болв, экнь уух унд терүнд нег учрар өгсн уга, невчкн земш-апелсин хамхлж авад идтхә гив.

Гек экдән өөлв, болв нег хүв хамхлад авв, дакад унтх дурнь терүнд күрснго. Тер Чукиг түлкв, серхм болвзго гигэд. Чук ууртаһар ә һарчкад, серснго.

Тигхләнә Гек валенкән өмсчкәд, үүдиг секәд, коридорт һарв.

Вагона коридор уутъхн болн ут сэнж. Газатк эрсиннь өөрнь эвкдг скамейк кесн бээж, кемр терүнэс буухла, тер бийнь тачкнад оддг бээж. Нааранднь коридор тал бас арвн үүдүд хардг сэнж. Үүдн цугтан шар алтн бээдлтэ гилвксн улан бэрүлтэ бээцхэж.

Гек нег скамейк деер суужаһад, дакад да-рукднь, хурвдгчднь, тигэд сууһад йовж вагона чилгчднь күрн алдв. Болв түнлэнь үүнэ өөрөһөр хартан шамта йовж йовсн проводник, эмтн унтж кевтхлэ, чи скамейкүд тачкнулад бээдмчн гиж Гекиг ичэв.

Проводник йовж одхла; Гек адһсн өнгтөһөр эврэннь купе тал һарад йовб. Тер эрэн гиж үүд секв. Экэн серүлш угаһар, арһул хаачкад, жөөлн делгц деерэн киисв. Юңгад гихлэ, бөдүн Чук ориг кевтнь эзлсн шалхаһад, кевтж, Гек зэ һарһ-тха гигэд, терүг нудрмарн чичэд авб.

Болв үүнд ээмшгтэ юмн болв: Хо-цаһан төг-рг толһата Чукин орчд, Гек тал сахлта чирэтэ нег күн ууртаһар ширтж хэлэчкэд, тер шүрүлкж сурв:

— Кен үүнд түлклдэд бээнэ?

Тигхлэнь Гек бээсэн һарһтлан оркль.

Ээж орксн пассажирмүд цуг полксас өсрл-дэд бослдцхав; герл өгэд оркхла, эврэннь купе бишинь, күүнэ купед орсан медчкэд, Гек өмн-кэсн улм чаһар орһчад уульв.

Болв юн болжахинь эмтн цугтан медцхөһэд, доран инэлдцхэв. Сахлта күүнэ-күн шалвран, дээнэ гимнастеркан өмсэд, Гекиг ормднь күргв.

Гек эврэннь көңжл дораһур дошад орчкад, тагчг болв. Вагон занһрсн болад йовла, салькн шуугжала.

Эс үзгджэх ик сар цеңкртсн герлөрн чичрж

йовсн стакаг болн цаһан альчур деерк улвтрж шархлтсн земш-апельсиниг болн экиннь чирэг гилвкэж сарултхв. Болв экнь, терүнэ көвүнлэ ямаран уршгта үүл харһсинь тас медсн уга, нө-өртэн нег юмнд маасхлзж инэв.

Аш сүүлднь Гек унтж одв.
Гекд акад зүүдн орв:
Вагон кевтэн эмдрсн болад,
Төгэсэс төгэс күртл
Дун соңсгдсн болад,
Энрәннь паровозлаһан күүндцхэхэд:

Негдгчнь. Уралан, үр! Хаалһ хол жмнчн
бүркгхарцһу кевтсн болна.

Хойрдгчнь. Өрэн гегэн орх күртл
шам гелтэхэр шатич!

Һурвдгчнь. Шатич һал! Доңһдич э!
Төгэс эргич, нарна өмнэс!

Дөрвдгчнь. Кезэ көк уулһрт күрхлэ,
Тиигэд күүндэхән төгсэхмн.

Гекиг генткн серэд одхла, вагона дор дала э угаһар, эрэ-эрэ чичрсн болад төгэс арһул цокад ойвцхав. Көрч одсн терзин һатцас нарна герл орв. Делгцэн ясад, ахулад авчксн бээж. Нүр-һаран уһачксн Чук альм кемлж йовж. Экнь цер-гэ сахлта күн хойр секэтэ үүдсин туст Гекин сө-өнэ һарһсн йовдлин тускар келж тачкнад инэлд-цхэж бээж. Чук генткн дээнэ күүнэс авсн иштэн шар патрота карандаш Гект үзүлв.

Болв Гек юмнд бахтдго бээж, тиигэд энүгинь нам керглсн уга. Тер тиим анхун болн санамр көвүн бээсмн. Тернь баһ гисн кевтэ, Гек сөөнэ күүнэ купед орсн дакад эврәннь шалвран хама-ран шурһулсан ода медж чадж бээнэ.

Болвчн Гек ду дуулж чаддг эрдмтэ бээж.

Нүр-һаран уһачкад, эклэхән мендлчкэд, тер

киитн шилд мацнаһан шахчкад, эн юн гидг һазр болхв, яһж үнд әмтн бәәдг болхв, эн улс ю кедг болхв гигәд мел хәләһәд йовв.

Гек Чукиг үүднәс үүднүр йовад пассажир-мүдлә таньлдх зуур хара биш юм терзәр үзв.

Болв Чукд зәрмснь сән дурар, кесгнь зүсн-зүүл әс болх, керго-резин бөглә, хадас болн томчкн олсна тасрхаһар белг өгцхәв.

Эн ө-модна дунд гер бәәнә. Ик гидг валенк-тә, нег мөсн киилгтә көвүн һартан мистә кирлцә деер гүүһәд һарад ирв. Дакад һартан йовсн мисиг көвкр көр-цасн деер көлврүләд хайв. Тернь эвгоһар сараглад, тогляр одв. Сонжлта юмн, яһснднь тер тенүг шивбә? Маһдго тер мис стол деерәс юм авч оркн өнгтә. Болв ода тер гер, көвүн, мис чигн уга-теегт завод зогсжана. Тег цаһан, өндр улан трубас үзгднә. Гер хар, герлнь шар. Акад юмби, эн завод ю кедг болхв? Бас эн нег будк бәәнә, цувг девл үмссн часовой зогсжана. Цувг-девлтә часовой эвртә ик, өргн, далта-әәмтә, бунь болхла, тенүнә, соломин сужг мет нәрхн болсн болж медгднә. Болв, хәләһич, шурһад! Терүнүр орж чадшгоч.

Дакад ө-модн бииләд йовв. Өөр шидр бәәсн модуд түргнәр тогльцхав, холткнь болхла, уданар жисәд, цаста һол кевтә арһулхн үлдәд йовб. Гек дала олврта хәрж аашсн Чукиг дуудв, тигәд тедн хамдан тег хәләцхәв.

Хаалһд герлтә, сарул станцмуд харһв, терүн деер кесг зууһадар паровозмуд шиигәд, пихтнцхәв. Тас яду — бичкн станцмуд чигн харһад йовв. Худлго тедн икәрн Москвад теднә герин өнцгт бәәдг хот-хоолин болн зүсн-зүүл, үүрмг-заармг юм хулдж бәәсн ларекас ик биш.

Руд, нүүрс болн эвртә ик гидг бөдүн модд ва-

гона өрэл күртл ачкскн поездмүд өмнэснь зөрл-
цэд гүүлдцхэв.

Бухс болн үкрмүд ачкскн эшолониг тедн бас
күцв. Тер эшелона паровознь болхла, юмна
бээдл уга, дунь чигн терүнэ нэрхн болн эгзцнн
ээтэ. Генткн нег бух мо-о гигэд орклад оркв.

Машинистин бийнь хэрү эргэд одв, ик паро-
воз күцэд аашна болһсн бээдлтэ.

Тедн нег разъезд деер күчтэ гидг ик болдар
бүркэтэ дээнэ поездла хэврһ-хэврһэрн зерглэд
ирэд зогсцхав.

Баашенэснь нашарар орачкскн сүркэ гидг ээм-
штэ дээнэ зер-зэв булталдад бээв. Улан цергч-
нр инэлдэд, носарн тавшлдад, беелэхэрн харан
цокад дулатхад бээцхэв.

Зүгэр болдар бүркэтэ дээнэ поездин өөр ко-
жанкта нег күн тагчг юм ухалжасн бээдлтэхэр
зогсад бээв. Чук Гек хойр игж санв, эн зогсжасн
командир болдг бээдлтэ, Ворошиловас кезэ хор-
тна өмнэс хатха гисн приказ (заквр) ирхмн
болвзго гиж күлэж зогсжах бээдлтэ.

Келхд, тедн хаалһдан харжашго юм үзцхэв.
Зуг нег һундлта болдгнь, һаза шуурһн аюл та-
тад, дару-дарунь цасар шалдад вагона терзсиг
харһурулад йовв.

Аш сүүлднь өрүһэр поезд бичкн станкур эд-
ниг авч ирв.

Минь ода шицкэн экнь Чук Гек хойриг агч-
мин зуур буулһкад, цергэ күүнэс хош-хоран
авлһнла, поезд хурдлад һарв.

Чемоданан цасн деер хайж оркскн билэ. Модн
такт дарунь эжгорв, а эцгнь тосж һарч ирсн уга.

Түүнэ хөөн экнь эцкднь уурлв. Көвүдэн хош-
хоран хэрүлһэд үлдэчкэд, ямаран цан эцкиг
илгэсинь медхэр, ямщик тал һарад йовв. Юңгад

гихлэ, терүнэ бээсн һазр күртл бас зун дуунад ө-шуһу моддар йовх бээсмн.

Экнь зөвэр удан йовв, эннь баһ кевтэ, өөр хажуһаснь күчр дүрстэ яман һарч ирв. Эки авгтан тер көрч одсн модна дурс мержэлэ, дакад кишгоһар мээлчкэд, таслвр угаһар Чук Гек хойр тал хэлэв. Тигхлэнь Чук Гек хойр адһлдад чемадана ца бултцхав, юңгад гихлэ, кен медхв, эн зах һазр яманд юн кергтәһинь.

Экнь күрч ирв, болв терүнд тас му ухан орсн өңгтэ. Тиигэд игжж келж өгв, маһдго, эцгтн мана һарч йовсна тускар телеграмм эс авсн болжана, тер учр деерэс станцур мөрд эс илгәсн өңгтэ.

Тиигэд тедн ямщик наар гиж дуудж авв. Ямщик ут шилврэрн ямана нурһарнь шавдчкад, теднэ хош-хораһинь вокзалин буфет тал авад һарв.

Буфетнь бичкәхән сәнж. Бахнин ца Чукин урһин чигә бөдүн самовар шугад буслжана. Тер чичрж дүүгжэлэ, терүнэ өткн уурнь үүлн мет модн потолок тал һарчэлэ, терүнэ дор дуладхар нисж ирсн богшурһас жиргжэлэ.

Чук Гек хойраг цәһән уутл, экнь ямщиклә теднэс ө-модн һазр күртлнь кедү авхин тускар үнийн күүндв. Ямщик дала икәр сурв — бүкл зун арслң болж һарв. Тиим чигн болжана, халһ өөрхн биш бәәж. Аш сүүлднь тедн үгдән багтцхав, ямщик өдмгән, өвсән, дулан цувг девлән авхар герэдән гүүһэд йовж одв.

— Маниг ода күрч ирсиг эцгтн меджәхш. Тиим, тиим, тер алң болж байрлх!— гиж экнь келв.

— Э, тер байрлжана,— гиж цәһән зальгн бәәж Чук хәрү өгв.— Би бас алң болһж байрлхв.

— Би бас — гиж Гек зөвт багтв.

— Бидн арһул өөрдхм, кемр эцг хамаран болвчн һарч одсн болхла, чемодаһан бултулчкад, эврсэн орн дораһур орхмн. Тигэд тер ирх, дакад суух. Невчк бээжәһэд, гентки орклад оркхмн!

— Би орн дораһур оршгов, керго,— гив экнь — Биистн орн дор орцхатн, орклцхатн... Чук, чи юнгад хавтхдан шикр бултулнач? Тиигэд чигн хавтхчнь дүүрнғ бузр-була асхдг яршг мет.

— Би мөрд асрнав,— гиж төвшүнәр Чук цээлһж келв. Чи Гек эврәннь боорцган ав. Чамд мел кезә болвчн юмн уга болна. Тигэд оньдин намас сурхан меднәч!

Удснго ямщик ирв. Өргн цанд хош-хораһинь төвчкәд, өвс шахчкад, көнжләр болн цувг девләр цуглцхав. Менд бээжәтн, ик балһсд, заводмуд, станцс, аэмгүд! Ода өмнвдн ө-модн, уулс болн дакад бүтү харһу ө-модн.

* * *

Барнғ-бүрнғ болтл ө-шуһу мод өврн һээхәд хә-хү боллдад йова йовж медмжән угаһар тедн күрәд ирцхәв, Зугар эн Чукт ямщикин нурһн һатцас хаалһ мууһар узгдәд уудьврта юмн болад йовв. Экәсн тер бөрг эс гиж булк сурв. Болв экнь терүнд бөргчнь, булкчн өгсн уга. Тииклә тер хара бээж эс чадад, Гекиг түлкәд цанин зах тал шахв.

Гек түрүн авгтан тесәд түлклдәд йовв. Дакад уурлад Чук тал нульмад авб. Чукин уурнь күрәд ноолдхар дэврв. Зугар теднә һарнь аңгин арсн девләр цуглата болад, тиигәд тедн нег-негндән юм эс кеж чадхларн, башлһар оралһта маңнаһарн нег-негән цоклдцхав.

Экнь тедн тал хәләчкәд, инәв. Энднь ямщик шилврәрн мөрдән цокад оркла, мөрд угзрлдад

одв. Хаалһ деер гүүһэд һарч ирэд, хойр көвкр цаһан туула биилцхэв.

Ямщик хээкрэд оркв:

— Эй, эй! Ого-го! Саглцхатн, дэврж оркхвдн!

Ө-мод орад альвн туулас сергсн бээдлтәһәр гүүлдэд одцхав.

Чирәһәр серүн салькн үлэв. Арһнь уга болад Чук Гек хойр нег-негнүрн шахлдчкад цан деер доргшан орад, өөрхн бээсн көк уулин цааһас арһул девшэд һарч йовсн ө-шуһу модна болн сарин өмнәс хурдлад одцхав.

Болв, цасн дарчксн бичкн герин өөр юн чигн команд угаһар мөрд ирэд зогсв.

Цаснд тоглэд буужаһад, ямщик келв:

— Үнд хонхмн — эн мана станц.

Бичкәхән гер бээж, зугар бат. Әмтн энүнд уга сәнж.

Ямщик чайнкиг түргәр буслһад авчкв; цан деерәс хот-хоолта сумкан авч ирцхэв.

Колбаса әвр гидгәр хатурад көрч оч, тенүнд хадас хадж чигн болхмн. Колбасаһан буслһсн уснд девтәчкәд, халун цө деер нег зүсм өдмг тәвв.

Чук бешин цааһас нег мәтхр көг олж авв, ямщик терүнд келв, энчн хавхин көг, энүгәрчнь ямаран болв чигн аң бәрдмн.

Көг зеврж одсн керг уга көлврж кевтсн бээж. Терүгинь Чук доран сүвтә ухаһарн тоолж медв.

Цәәһән уучкад, хотан идж оркад, унтхар кевтцхэв. Герин эрсин өөр модн орн зогсжала. Матрасин орчд, терүн деер овалчксн хүүрә модна хамтхасн бээж.

Гек эрсин өөр болн дунднь унтхдан дурта биш бээж. Тер захд унтхдан дурта сәнж. Нам бичкнәсн авн соңссн «Баю-баю-шка-баю, захд

бичэ кевт» гидг ду меддг бийнь, Гек боллго оньдинд захд унтдг бээж.

Кемр терүг дунд кевтүлчкхлэ, тер нөөрмүһэр цугтаннь көнжл авад шивж оркад, тохаһарн бий-эн харсн бээж, өвдгэрн Чукин гесэр түлкдг сэнж.

Тедн хувцан тээльго цувг девлэрн хуччкад кевтж одцхав: Чук эрс талнь, экнь тал дунднь, Гек захд унтв.

Ямщик хорһн шамиг унтрачкад, беш деер харв. Цугтан дегц унтж одцхав. Болв Гек оньдин сөөд унд уух дуртадан, тигэд тер серв.

Тер нөөрмүһэр валенк үмсчкэд, столд күрэд чайникэс ус зальгчкад, терзин өмн табуретк деер суув.

Сар үүлнэ ца билэ, бичкн терз һатцас ова цасн хар-көк болж медгднэ.

Гек алңг болһв; «яһсн холд мана эцгиг авч ирсмб».

Делкэ деер эн һазрас хол һазр ода эрвжго үлдж кевтэ гиж тер санв.

Болв Гек чиңнэд юм соңсад бээв. Терүнд терзин ца юм цоксн э һарсн болж медгдв. Тернь нам цоксн э биш сэнж, күндэр ишксн юмна ишкм дор шухтисн цасн бээж. Тернь тиим болв! Эн таг харһуд нег күн күндэр саналдад көндрэд, эргсн болв. Гек терзин өөрәһэр аю һарч йовна болһв.

— Догшн аю, чамд юн кергтэ? Тиигэд чигн эцг талан зөңгдэн удан йовж йовна бидн, чи мансиг идхэр седж бээнч, тигхлэ кезэ чигн терүг үзхигов бидн? Болшго, ода деерэн эмтн төв бууһар эс гиж хурц үзүртэ саадгар чамаг алтл йов, уга бол!

Тигж ухалад буржала Гек, эврэн бийнь эврэ гидгэр ээчкэд, дакад бат гидг батар уутьхн тер-

зин мөстэ тольар мацнаһарн шахлдж бээлэ. Болв эн гүүсн үүлнэ цааһас гентки сар һарч ирв. Харкөк көр жөөлн хумхл герлэр гилвкв, Гек үзчкэд, эн төрүц аю гихле, аю чигн биш бээж, амрарнь келхлэ, эн уйаһасн алдрж одсн мөрн, цанан эргэд йовад өвс идж бээсн бээж.

Һундлта юмн болв! Гек орн деерән һарад цувг девл доран орв, ода тигж тер му юм ухалсар гейүрсн зүүдн терүнд орв.

Гект аальта зүүдн орв:
Ээмшгтэ Турворон ирсн болад,
Булсн усар нүльмж цацад,
Төмр нудрмар әәлһсн болна.
Цасн деер мөрс! Эргмдән түүмр!
Салдсмуд зерглэд йовж йовна.
Фашистск мэтхр туг болн кирсиг
Хол һазрас чирсн болна.

— Зогсцхатн!— гиж эднүр Гек хээкрв.— Танс тиигэрән йовж йовхшт! Үнүгәр йовж болшго! Зугар күн зогсцхасн уга, Гекиг тедн соңсцхасн уга.

Гек уурлхларн, башмгасн һарсн Чукин картонд кевтсн докья өгдг хала бишкүрәрн шүүрч авад, түдү дүңгә чаңһар бишкүрдэд оркв. Тикләнһ юм ухалж бээсн төмр болдар бүркәтә поездин командир түргн кевтәһәр һарарн дайлад оркв — тиглһнлэ күнд сүртә гидг орудис деги хаһад оркв.

— Сән! Ода нег ханит, эс гиж теднд нег дакж хасн баһ болжах кевтә,— гиж Гек магтн бээж сурв.

* * *

Айта гидг сән көвүднһ хойр таласнһ тесж болшгоһар түлклдэд, эрглдэд бээхлэ, түнәс экнһ сурв.

Чук талагшан тер эргв, хату болн үзүртә нег

юмн хэврһэрнь хатхсн болж медгдв. Терүн талнь илхлэ, көнжл дорас хавхин көг харһв. Терүг ахуч Чук бийлэһэн нуувчинэр авч ирэд делгциннь дор тэвсн бээж.

Экнь орна ца көгиг шивж оркна. Сарин герлд тер Гекин чирэ хэлэчкэд, терүнд му зүүдн орж бээхинь медчкв.

Зүүдн көг биш, терүг һазрт хаяд оркж болшго. Болв терүг унтраж болхмн. Экнь тигэд Гекиг эргүлв: нурһнасны хэврһүрнь көндэн бээж арһулхан терүнэ бүлэн магна тал үлэв. Даруны Гек сүүкнэд бээв, маасхлзад оркв, тернь болхла, му зүүдн нөөрт ордган уурснь тер болжана.

Тиигхлэнь экнь валенк угаһар өөмстэһэн босад терзүр ирв.

Гегэн орад уга, тенгр мел одн билэ. Зэрм оддуд ики деер шатж бээлэ, зэрмсны болхла тас доргшан хар чиг ө-шуһу модн деер өкэлдж йовж.

Акад юмби!— гиж доран бичкн Гек кевтэ тер санв, делкэ деер эн һазрас хол һазр үлджго кевтэ. Хамаран авч ирсм энүнэ амрлтан уга залуһинь.

Дарук өдрин туршарт хаалһ ө-шуһу модар болн уулсар йовв. Өөдмтэ һазрт ямщик цанасн бууһад, цасн деерэһэр йовһар хажуднь дахв. Болв Чук Гек хойрт чагчмас урутат цан эрвлзэд гүүхлэ, тедн мөртэһэн болн цантаһан хамдан тенгрэс будтан һазр деер унж йовсн болж медгдв.

Аш сүүлднь, асхн шидр, кезэ эмтн болн мөрд хара биш муурлдад ирсн алднд, ямщик келв:

— Не, ода күрэд ирцхэвдн! Эн төгрэ эрглһнэ ца, хотхр царгд, теднэ баз зогсжана... Эй-но-о! Тач-өг!

Чук Гек хойр өндэлдэд босцхав, болв цан күгдлэд оркхла, тедн дегц хэрү өвсндэн бул-
лцхав.

Инэмсклж йовсн экнь шеемг алчуран тээлч-
кэд, һанцхн көвкр махлатаһан үлдв.

Хаалһин эрглһн эн. Салькнас немр кеһэд баһ
бүрэр бүркэтэ моднд бултжасн һурвн герэд цан
шулуһар эргэд күрэд ирв.

Иир акад юмн! Нохас хуцснчн уга, күнчн үз-
гдхш. Бешин трубаһас утанчн һарч бээхш. Хаал-
һс цугтан гүн цасар дарж оркскн, үвлэр күүнэ
үкэр деерклэ эдл эргүлнгдэн э уга тагчг. Зуг ца-
һан хэврһтэ шазһас моднас модн деер айстан
тогдадад бээнэ.

— Чи маниг һамаран авч ирснчн энв?— гиж
экнь ээсн бээдлтөһөр ямщикэс сурв.

— Һамаран йовж йовлат, тиигэрэн би тадниг
авч ирүв,— гиж ямщик хэрү өгв.— Эн бээсн гер-
мүдиг һурвдгч номертэ «Разведывательн-геоло-
гическ база» гиж нерэддмн. Э-эн баһнд бичэтэ
хадвр бээнэ... Умшцхатн. Дөрвдгч номертэ баз
таднд кергтэ болвзго. Тигхлэ, тер тас талдан
үзг тал, хойр зун дунад бээнэ.

— Уга, уга! Маднд эн кергтэ. Зугар чи хэ-
лэлч: үүднь оньста кирлцэнь мел цасн, эмтнь
һамаран уга болж одсмби? — гиж, хадвр тал хэ-
лэлчкэд, экнь хэрү өгв.

— Би меджэхшив, һамаран тедн одсн болх
билэ,— гичкэд ямщик бийнь алц болһв.— Өнгр-
сн долан хонгт нааран хот-хол зөөлөвдн: һуйр,
мэңгрс, боднцг. Эмтн цугтан үүнд билэ: нээмн
күн, йисдгчнь начальник, арвдгчнь манач билэ.
Ода юн болжахмби!

Тедниг цугтаһинь чон идсн уга болх. Не тадн
зогсжатн, би маначиг йовад хэлэсв.

Ямщик цувг девлэн тээлэд хайчкад, көр дее-
гүр захан герэд ишкмнэд харв.

Дарунь тер хэрү ирв.

— Гер эжго, бешнь бүлэн. Тигхлэ, манач үнд
бээнэ, анг анхар йовж оч кевтэ. Не, сөөдэн эр-
гэд ирх, юн болсинь цугтнь танд келж өгх.

— Тер нанд ю келж өгх билэ! — гиж экнь ор-
мадв.— Эмтн үүнд кесгэрэ угаһинь, ода би эврэн
үзжэнэв.

— Тер ю келхинь, би ода меджэхшив. Нег
юм келж өгх зөвтэ, тер төлэд манач тер бээнм,—
гиж ямщик хэрү өгв.

Маначин кирлцэ тал тедн эрэн гиж өөрдв, те-
рүнэс авн ө-моднад уутьхн цувг харна.

Тедн сиинцгт орцхав, күрзин, сөвүрин, сүк-
син, модна, төмр дегәһэс дүүжлэтэ көрч одсн
аюһин арсна хажуһар герэд орцхав. Теднэ ар-
даснь дахлдн ямщик хош-хораһинь авч ирв.

Герт дулан бээж.

Ямщик мөрдтэн хот өгхэр харч одв, экнь таг-
чкар, ээчксн көвүдинь хувцинь тээлж бээнэ.

— Эцгүрн йовлавдн — күрэд ирнэ гидг эн
чамд!

Экнь уха туңһаһад лавк деер суув. Юн болсн
болхв, яһад баз деер эжго болжахмби, ода яахм-
би, ю кехмби? Хэрү йовхмби-яахмби? Зугар тед-
нд эрвжго хаалһин мөңгн үлдсн, ямщикт бас өгх
кергтэ. Тигхлэ, кезэ манач хәрж ирхиг күлэх
кергтэ болв. Зуг ямщик һурвн час болад хэрү
йовж одхла, тигжәһэд манач дарунь ирл уга
бээхлэ, тигхлэ яахмби? Энүнэс өр — шидрк
станц болн телеграф күртл зун дүнгэ дууна
һазр!

Ямщик орж ирв. Гериг эргүлж хэлэчкэд, бе-
шэд өөрдж одад, түүнэ үүдинь секв.

— Манач сөөдөн ирхмн,— гиж тер байрлу-
лв.— Кемр тер удан йовх болхла, шиг киитн һаз-
рт һарһх билэ. Беш дотр горшокта ши бээнэ...
Яһнат, эврэн медтн,— гиж ямщик келв.— Кемр
түнэс давхла, би бахн бишв. Би тансиг станцд
өңгэр күргнэв.

— Уга, керго, гив экнь.— Станц деер манд
кедг керг уга.

Дакад хэрү чайникән тэвб, колбасан халулв,
идж, ууж оркцхав. Экнь хувц — хунран йилһэд,
ахулж автл Чук Гектәһән дулан беш деер һарц-
хав. Тендэснь хусм сәвүрсин, халун арсна болн
шар харһан зорһсна үнр һарв. Дакад экнь уурл-
чкскн ду һарл уга бээлэ, Чук Гектәһән бас ду
һарцхасн уга.

Болв удан ду һарлго бээхәр седв чигн, бээж
болшго болад, тигэд чигн биистән ямаранчн керг
эс олж чадхларн, Чук Гектәһән дарунь бат гид-
гәр унтж одцхав.

Тедн ямщик йовсиг болн экән яһж беш деер
һарч теднлэ зерглэд кевтсиг медскн уга.

Тедн герт тас харһу болхла серцхэв. Цугтан
дегц серцхэв, юңгад гихлэ, нег юмн сиинцгд тач-
кнад одв, күрз унскн болх бээдлтэ. Үүдн секгдэд
одв,— һартан шамта манач герт орж ирв, терүн-
лэ хамдан ик гидг савһр ноха үзгдв.

Тер ээмэскн бууһан буулһчкад, лавк деер алч-
кскн туулаһан хайчкад, бешэд шаман өргжәһэд
сурв:

— Эн юн гиичнр манур, нааран ирсмби?

Беш деерэс бун бээж экнь келв:

— Геологическ партин начальник Сергина
гергнь бив, эдн терүнэ күүкднь. Кемр кергтә
болхла, документс эн.

— Документснь тедн тер: беш деер сууцха-

на,— гиж манач, ормалдсн Чук Гек хойрин чирэ тал шамарн герл өгв.— Мел эцгиннь дүрстэ! Нег үлү эн бөдүн. Тер хурһарн Чукур заав. Чук Гек хойр өөлцхэв: Чук бийән бөдүн гиж келснднь, Гек болхла, тер бийән Чук дорхнь эцгән икэр дураснд тоолдг бээсмн.

Эк талнь хэлэчкэд, манач сурв:

— Келтн, тадн яһад ирцхэвт? Тансиг бичэ иртхэ гисн бээнмн.

— Яһад бичэ иртхэ гисмб? Кенэр келүлсмб, бичэ иртхэ гиж?

— Бичэ иртхэ гилэ, би эврән Сергина сунһуг станцд күрглэв, сунһугт тодрха бичэтэ билэ: «һарч йовдган зогса, хойр долан хонгт. Бачм кергэр мана парть о-шуһу моднур йовжана». Сергин «зогсжа» гигэд келүллэ, невчк бээх кергтэ болжана, тадн медмг йовдл һарһжт.

— Ямаран сужһуг?— гиж экнь дакн сурв.— Ямаран чигн сунһуг авсн угавдн.

Дакад яахан меджчадад, экнь дөң хээсн кевтэ Чук Гек хойр тал хэлэв.

Терүнэ хэлэцэс Чук Гек хойр ээчкэд, нег-негүрн нүдән бүлтэлһлдэд, улм цааран бешүр ултцхав.

— Күүкд,— гиж көвүд талан харлсн бээдлтәһәр хэлэчкэд, экнь сурв.— Тадн намаг угад сунһуг авсн болвзгот?

Беш деер хүүрә зорһсн, сәвүр шухтнад одв, болв сурсн сурврт эдн хәрү өгсн уга.

Тигхләнэ экнь келв:

— Келцхэтн, мини зовлң эдлгәчнр! Тадн, маһдго намаг угад сунһг авчкад, нанд эс өгсн болжәнэт?

Кесгтән дунго болжәнэд, беш талас шугшсн болн нәрэр татсн уульлһн соңсгдв. Чук бөдүнәр,

нег зүсн дууһар өргв, Гекнь дууһан нэрхнэр нам-
чрулж дахв.

— Үклм минь эн гидг болжана!— гиж экнь
келв.

— Намаг алх улс эдн боллго, кен болхв!
Болх, бичэ эңгсэд бээцхэтн, келтн күн кевтәһәр,
юн болсинь.

Зуг экән бийдән үкл белдж бээхинь соңсчкад,
Чук Гек хойр өмнкәсн чаңһар чишклдв. Дакад
тедн эврәннь зовлңгта келврән эклцхэв, ичр-һутр
угаһар гемән нег-негндән уңһаһа бээтл, хара
биш цаг болв.

* * *

Не иим улсла ю кехви? Эдниг модар цокхмн
кевтә. Қазамтд суулһхмби? Цев зүүһэд каторгд
йовулхла яах? Уга, экнь эн тоотсиг кесн уга. Тер
саналдчкад, закв, көвүстән беш деерәс бууһад
хамран арччкад, нүүрән уһатха гив. Бийнь мана-
час сурв, ода бидн яахмб, ю кехм болжана.

Манач келв, разведывательн партъ бачм зак-
врар Алкараш гидг уулин хавчнг орла, арвн хон-
гас тату хәрж иршго.

Экнь сурв:

— Яһж ода эн арвн хонгт бидн бээхмн бол-
жана? Манд бийләһән авсн хот уга.

Манач өмнәснь хәрү өгв:

— Ода тигәд бээцхэтн. Өдмг би таднд өгнәв,
тер туулаһан өгчәнәв, өвчәд, чанцхатн. Би маңһ-
дур хойр хонгар ө-шуһу мод орад йовнав, хавхан
нанд хәлэх кергтә.

Экнь келв:

— Күүкд,— гиж көвүд талан харлсн бээдл-
тас бидн ю чигн медхшлмн. Энүндтн ө-модн,
аңг...

— Би хойрдгч бууһан танд үлдэнэв,— гиж манач келв.

— Түлэн сег дор бээнэ, усн уулин белд булгт бээнэ, крупа тер мишкт, давсн банкд.— Би тансд илднь келнэв — нанд таднла наадад бээдг цол уга...

Гек Чукла шимлдв:

— Кишго уурта залуви! Не Чук, чи бидн хойр энүнд нег акад юм келхмн!

— Хэләһич үнүг, керго,— гив Чук.— Тер тиг-хлә, мадниг тас гертәсн көөһәд һарһчкх. Чи зог-сжа, эцгән ирхлә цугтнь терүнд келхмн.

— Эцг юн болжана! Терч ода чигн удан йовх...

Гек экдән одад терүнә өвдг деер суув, күмс-гән буулһчкад, модьрун маначин чирә тал хэләв.

Манач аңгин арсн кожухан тәәлчкәд, стол тал герлүр өөрдв.

Минь терүнләнһ Гек эмәснь авн нурһнаднь нурһлж бүслвр күртлнь кожухас ик гидг тасрсн хаһрха үзж оркв.

Манач экднь келв:

— Беш дотрас ши авч ас. Тер полк деер ухр-муд, миск бээнә, сууцхатн, идцхәтн. Би девлән хатхнав.

Экнь келв:

— Чи эзнч. Чи щинән авад, чи маниг то. Девлән ас, би чини девлд чамас сәәнәр халас тәвхв.

Манач Гекин гилилһсн нүд үзчкәд, өмнәснь соньмсж хэләв.

— Эге! Танс нег мөсн улс кевтәт, би үзжә-нәв,— гиж келн, экднь девлән өгчкәд, сав-сарх авхар полк деер һарв.

— Энтн альд игж шуурсмб?— гиж Чук сурв, кожухин хайрха заажанад.

— Аюла эв уга харнад. Тигэд тер намаг маажж оркв,— гиж дурго бээдлтөһөр манач хөрү өгв. Тигчкэд щитө күнд горшокиг стол деер күрд гилгэд тэвб.

— Гек, соңсжанчи?— гиж маначиг сиинцүр хархла Чук келв.

— Тер аюла ноолдж, тигэд чигн манач эндр уурта болх.

Гек эврэн терүгинь цугтнь соңсла. Болв тер экэн кен болвчи һундахла дурта болдго сэнж, аюла чигн тер ноолдсн күн болтха...

* * *

Өрүнднь гегэн орлһнла, манач бийлөһөн мишг, бу болн ноханаһан авад, лыж деерэн һарад ө-мод орад йовж одв. Ода эврсэн бийснь үнд эзн болх кергтө болв.

Тедн һурвулн уснд одцхав. Уулин чагчм хадас цасн дунд булг һардг бээж. Чайникэс бульг-лжэх мет, уснас өткн ур һарчэж. Болв, Чукиг һоожур дорнь хурһан тэвхлэ усн йир киитн болж медгдв.

Дакад тедн түлх түлэ зөөцхэв. Экнь орс беш түлж чаддг уга сэнж, тигэд модн кесгтэн шатж өгл уга бээв. Болв кезэ шатад авхларн, зальнь эрвлзэд одв; эрс туст бээсн терзин мөсн частхн зуур хээльв, тиим күчтөһөр тер беш халв.

Ода шил һатцас модна баг бүчр цугтан үзгдэд бээв, терүнө деерөһөр шаазһас нислдсн бас үзгдв. Хад көк уулин ора маңханад бээв.

Экнь така үмтэж чаддг бээж, болв туула өвчж үзэдго сэнж, тигэд тер терүнлөһөн зөңгдөн

ноолдв, эн цагин зуур цар болн үкр өвчж авч болх бээсмн.

Гекд эн өвчлһн нам таасгдсн уга, зугар Чук дуран тэвж нөкд болв, тер учрар түнд туулан нооста көвкр сүл күртв; кемр терүг беш деерэс хайхла, тер пол күртл дүсэд парашют мет ундг бээж.

Удин хөөн тедн нурвулн хамдан сергхэр харцахав.

Чук экән бу эс гихлэ бууһин сумс бийләнән автха гиж ээрв. Экнь бу авсн уга.

Түн деерән тер зөрц бууг өндр һазрт өлгв, дакад табуретк деер һарад деерк полкд сумдинь дүрчкв; Чукд закв, кемр тер нег патрон полкас авхла, сән жирһл үзхв гиж бичэ сан гиж келв.

Чук улагчрад, адһмтаһар йовж одв, юңгад гихлэ, нег сумн терүнэ хавтхд бээлэ.

Эн йир соньн сергж йовлһн билэ!

Тедн цувад уутьхн хаалһар булг тал йовж йовла. Тедн деер киитн көк теңр мандлжэлэ: көк уулин хурц үзүртэ хад чолус ик сээхн шивэ болн бээшңгүд мет теңгрлэ ниилсн болад бээв. Киитнэ дуранд сенркмг шаазһас түргн-түргнэр ду һарладад бээв. Никт кедрсин бүр заагур альвн борцэр болсн олн кермн зөргтэ кевэр һэрэдлдэд бээв. Модн дор, жөөлн цаһан цасн деер, эс таньдг аңгудин аальта мөр барлгдсн үзгднэ. Мел ода эн чи ө — шуһу моднд нег юмн түңгшэд, тачкнад шуурсн болад одв. Уулин ора деерэс овалгдж мөстсн цаста бүчрмүд хамхрад нурад унж бээх зөвтэ.

Урднь Москвад бээхдән Гекд һазр цугтан Москваһас, түүнэ уульнцсас, гермүдэс, трамваймудас болн автобусмудас тогтж бээсн болж медгдг билэ.

Ода болхла, терүнд һазр цугтан өндр чи — өшуһу моддас бээсн болж медгдв.

Авад келхд, кемр Гек деер нарна герл хархла, тер цуг назр деер хур чигн, үүлн чигн, уга гиж иткдг бээж.

Кемр терүнд сергмжтэ болхла, тер сандг бэ-
эж, цуг делкэ деерк эмтнд бас сэн, сергмжтэ бол-
лх зөвтэ гиж.

* * *

Хойр өдр болчкад, хурвдгчнь эклв, манач ө-
моднас хэрж ирхш, цасар дарчкн бичкн герт
ээмшгтэ үүмэн өөрдв.

Асхар болн сөөһөр дегд ээмшгтэ билэ. Тедн
сиинцэн болн үүдсэн батар хаадг сэнж, таг кеһэд
терздэн кенчрэр бөглж, аңгудт герл үзгдшгоһар.
Болв тас тигж кеж болшго бээсми, юңгад гихлэ,
аңг-күн бишлм, тер һалас ээнэ. Бешин трубаһар
салькн шуукрад, эрсэр болн терзэр хурц цаста
мөсэри шуурһи хурлзад цокв. Тигхлэ һазаһас
мел күн түлкэд, маажси болж медгднэ.

Тедн унтхар беш деерэн һарцхав, экнь зөвэр
удан көвүдтэн олн зүсн туульс болн туужс келв.
Аш сүүлднь экнь үрглэд бээв.

— Чук,— гиж Гек сурв,— юңгад хүвлһэчир
туужд болн туульст олн зүсн бээдв? Кемр тедн
йосндан үннэр бээсн болхла?

— Алмс, шулм бас бээтхэ гижәнчи? — гиж
Чук сурв.

— Уга! Шулмс кергтэ биш. Теднэсчи юн олз
бээдв? Бидн хүвлһэчэс сурхмн билэ, тер волшеб-
ник кевтэ эцгүр нисэд одад терүнд маниг күрч
ирчкн бээнэ гилгүлх кергтэ!

— Гек, юуһар тер нисхмби?

— Юуһар болх билэ,.. һарарн сэвэд, эс гиж
бас нанчи юмар. Тер бийнь эврэн меднэ.

— Ода һаран сэвхэс киити,— гиж Чук ке-

лв.— Нанд эн ямаран белэс бээнэ, тер бийнь мод авч йовхдм мини хурндм күчтэ кевэр даарв.

— Уга, чи келхнч, Чук, болвчгн сэн болх билүс?

— Би меджэхшв,— гиж Чук алңгцрв. Эс меднчи, Мишк Крюковин өөр, һаза подвалд нег долңг күн бээдгиг. Тер тохш хулддг бээнэлмн, терүн тал кесг гергчүд, эмгдүд ирдг билүс, тер теднд белг бэрж өгдг билэ, кенднь кишгтэ жирһл ирх, кенднь кишг болшго гиж.

— Тер сээнэр меддг билү?

— Би меджэхшв. Би негхн юм меднэв, хөөннь терүг милиц ирэд авч одсиг, түүнэ гертэс дала күүнэ зөөр һарһж авсиг.

— Терч волшебник биш, хулхач бээсн болх. Чи юн гиж ухалжанаач?

— Хулхач боллго кен болх билэ,— гиж Чук келв.— Э, би чигн тиигж ухалжанаав. Волшебникүд-хүвлһөчнр цуһар хулхач болх зөвтэ. Не, келхнч, юңгад тер көдлх билэ, тер тигэд чигн ямаран болвчн һарһаһар орж чадхмнлмн. Ю авхан медхлэ, кергтәһән авчана. Гек, чи ода унтхнчн, сэн болх, йилһлго би чамла дакж күүндшгов.

— Юңгад?

— Юңгад гихлэ, чи эс болх керго дала юм келнэч, терчн чамд сөөдән зүүднчнь орхла, чи тохаһарн, өвдгәрн тиирнэч. Сэн болһжәнч, яһж чи намаг өцклдүр нудрмарн гесәрм худрсан? Ас би чамаг худрсв...

Дөрвдгч хонгин өрүһәр экнь бийнь мод хамхлх болж һарв. Туулаһан кезәнэ идчкскн билэ, ясинь терүнэ шазһас тасчад авч одла. Тедн үдән хотд ясна тос кеһэд, мәнгрс тәвэд каш чанв. Өдмгнь чилж бээлэ, болв экнь һуйр олж авад лепешк болһв.

Иим үдин хотин хөөн Гек атхр билэ, халун бээдг болх гих экднь санан орв.

Терүг гертэн суутха гиж экнь закв. Чукиг хувцлад, ус авч ирхэр болн йовдл аю модна бүчр-бүр авхар суулн, салазк авад тедн харцхав. Тигхлэ, өрүндэн беш түлхд амр болх.

Гек һанцарн үлдв. Тер зөңгдэн күлэв. Терүнд үүдвртэ болад бээв, тер экләд нег юм ухалв.

* * *

Экнь болн Чук ударад-торад бээцхэв. Герэдэн хэрү ааштлнь цаннь көлврж одв, суулһнь йораларн өөдэн тусв; булгур дакад хэрү йовх кергтэ болв. Дакад болхла, баг моднд Чук дулан белеһән мартчкиж, хаалһин өрэлэс гедргэн эдн эргв. Беелэ хээһэд, игтл-тигтл асхн бүрүл болж одв.

Тедниг герэдэн хэрж ирхлэнь, Гек гертэн уга бээж. Түрүн авгтан тедн санв, Гек беш деер арсна ца бултж одсн болх гиж. Уга, тер тендго бээж. Түүнэ хөөн Чук мектөһөр инәмскләд, Гек беш дор орсн болх гиж экдэн шимндж келв.

Экнь уурлад, һарч ир гиж Гекд закв. Гек ду һарсн уга. Тигхлэнь Чук ут бура авад, беш доранур цокв. Болв беш дор Гек уга бээж.

Экнь ээчкэд үүдн талагшан, хадата хадасн тал хэлэв. Гекин охтр девлнь чигн, махлань чигн хадаснд өлгэтэ уга бээж.

Экнь һаза һарад гериг эргэд ирв. Сиингтэн орад шам шатав. Харһу чуланд шаһав, сег дор моднур хэлэв.

Тер керлдэд, ээрэд, яһлалад Гекиг дуудв, болв күн хэрү өгсн уга. Көр деер түргэр харһу өөрдэд йовб.

Тер кевтэн экнь гүүж орад эрсэс бу сунлж авад, деер бээсн сумнас авад, шаман шүүрч авад,

Чукиг бээсн ормасн бичэ көндр гичкэд, гүүһэд
һаза һарв.

Дөрвн өдрин дунд йовж-йовчкскн күүнэ мөр
дала билэ.

Экнь Гекиг хамаран хээхэн медж эс чадад,
хаалһар гүүв, юнгад гихлэ, Гек һанцарн зөрж
ө-мод оршго бээсмн.

Хаалһ деер эжго бээж.

Тер бууһан сумлж авад хаһад авв. Дакад да-
ран-даранднь хойр хаһад оркв. Генткн мел өөр-
нь гилтэ, хэрү өгэд хасн бууһин э соңсгдв. Дакад
терүн тал нег күн адһсн аашснь медгдв. Тер то-
сад гүүхэр седв, зуг терүнэ валенк көрт булхв.
Шам цасн деер унад шилнь шуурад, һалнь унтрв.
Маначин кирлцэ деерэс Чукин дор авцта дун
соңсгдв.

Хасн бууһин ду соңсчкад, Чук шиидж, Гекиг
идсн чон, терүнэ эк тал дэвржэдг болх гиж.

Экнь шаман шивчкэд, эмсхэд герэд һарад гү-
үв. Тер нүцкн бээсн Чукиг түлкэд герт ор гигэд,
герин өнцгд бууһан шивчкэд, ковшгар мөстэ ус
утхж авад зальгв.

Кирлцэд күрд гийһэд ик э һарв. Үүдн секгдв.
Герт ноха гүүһэд орад ирв, терүнэ ардаснь чирэ-
һаснь ур падрж һарсн манач орж ирв. Мендлго,
хувцан таальго бээж тер сурв:

— Юн аюл болж одв? Юн халһн болжахмби?

— Көвүм геедрж одв,— гиж нүдндэн асхрсн
нүльмстэ көвүдин эк келв, тер дакж үг келж чад-
сн уга.

— Зогсжа бичэ ууль! — гиж манач шүрүл-
кв.— Кезэ геедрв? Удан болжәнү? Аль одахний?
Гедргән, Смелый!— гиж тер ноха талан хээкрв.—
Күүнэ кевтәһәр келхнтн, ода, эс гиж би хэрү йов-
нав!

Геедрэд час болжана! — гиж эк хэрү өгв.—
Би Чукта уснд одлав. Ирхлэмдн Гек уга бээж.
Тер хувцлж авад нег тал йовж оч.

— Не, часин дунд тер холд одх уга, хувцта,
валенктэ көвүн түргэр даархмн биш. Смелый,
нанад хэлэ! Мэ, үнрлк.

Манач хадаснас башлг тач авад, Гекин ка-
лош нохан амн тал түлкв. Ноха болхамжтаһар
теднинь үнрчлчкэд, ухата нүдэрн эзн талан хэ-
лэв.

— Мини ардас йов,— гиж үүд секн бээж ма-
нач келв.— Йов, хэ, Смелый!

Ноха сүүлэрн шарвадад, ормдан зогсад
үлдв.

— Өмэрэн гинэв! Хэ, Смелый, хэ гинэв,— гиж
манач чаңһар келв.

Ноха сүүлэн шарвадад, хоңшаран мошкад,
көлэн көлэрн ишкэд көндрсн уга.

— Энчн ода юн гидг би болжахмби? — гиж
манач уурлв. Дакад хэрү Гекин башмг калош
хойриг нохан хоңшар дор түлкв, тигчкэд тер те-
рүнэ күзүнэс шүүрв...

Болв Смелый маначин ардас йовсн уга, тер
алңгтрж бээһэд, эргж авад үүднэ тус, герин бул-
цг тал йовб. Тигчкэд тер ик гидг модн авдрин өр
зогсв, бавһр тавгарн бүркгинь маажв, дакад эр-
гэд эзн талан һурв дакж чаңһар хуцв.

Авдр дотр овалһта оln зүсн кенчрин кизэр,
арсн, мишгс деер эврәннь оһтр девлэр бүркж ав-
ад, махлаһан толһа доран тэвчкэд Гек бат гидг-
эр унтж кевтж.

Кезэ терүг һарһж авад серүлхлэ, нөөрмү нү-
дэрн секж хэлэчкэд, тер юунас авн эн терүг эр-
гүлңг иим шууган болн иим инэдн бөлжэхинь эн
төрүц эс медж чадад бээв. Экнь терүг үмсн бээж

уульв. Чук терүг һараснь, көлэснь тоглын хээкрн, бээж татв:

— Эй-ля! Эй-ли-ля!

Бавһр ноха Смелыйиг, Чук хоңшараснь үмс-эд оркхла, тер хантхлзад эргэд одв, ю чигн эс медсэр бор сүүлэрн арһул шарвадад, стол деер кевтсн өдмгин өнцг жилвтсн бээдлтөһөр хэләһэд бээв.

Тигн гихдә, кезә экнь болн Чук хойр уснд од-хла, үүдәд, тедниг наадлхар Гек игж шиидж. Тер охтр девлән болн махлаһан авад авдр дотр орв. Кезә экнь болн Чук хойр хәрж ирхләрн терүг эк-ләд хээх, тигәд тер авдр дотрас ээмшгтөһөр ор-һчад уульх. Болв, экнь болн Чук хойр кесгтән йовцхав, тигәд тер кевтә кевтж медмжән угаһар унтж оч.

Манач генткн босад столур өөрдәд, түн деер үмгчксн көк конверт шивәд оркв.

— Эн, авцхатн. Экнь хоран кладовкин түл-күр, эннь начальник Сергина бичг,— гиж манач келв.— Тер әмтстөһән үнүнд дөрвдгч хонгтан, ди-гтә шин жиллә ирхмн.

Тигәд эн кү эс күндлсн болсн атхр өвгн әлд уга болад бээсмби? Бийнь болхла, аң аңхар йо-вжанавад гилүс, лыжар ик холд бээсн Алкарашин хавчгад гүүлгсн бээж.

Бичгән секлго бээж, экнь босад ханлт өргәд өвгнә эм деер һаран тәвб.

Манач тас хәрү өгсн уга, болв Гек тал ду һар-рв, авдр дотрк коробкта пыжам асхснь төләднь, нег аю экднь шамин шил хамхлсн төләднь. Тер зөңгдән һанцар ду һарв, ода эн сән седклтә, акад бээдлтә күүнәс кень болв чигн әәсн уга. Экнь эн асхни дуусн Гекин өөрәс һарсн уга, дакад тер хамаран болвчн уга болж одх гиһәд, әрә нег юмн

болхла, ээсн бээдлтәһәр терүнә һараснь шүүрэд бээв. Тигэд кесгтән тер терүнә тускар күцл кеһэд бээтлнь, аш-сүүлднь Чук өөлвә, юңгад тер бас авдрт эс орсндан бийнь дотран кесг дакж харм төрв.

* * *

Ода байрта болв. Дарук өрүнднь манач теднә эцк бээсн хораһинь секв. Тер бешинь сән гидгәр халулж түлчкәд, теднә хош-хораһинь цугтнь на-аран зөөһэд авч ирв. Хорань ик, герлтә сәнж. Болв терүн дотр бээсн юмс овалчксн бээж.

Дор ормдан экнь ахулад орв. Өдрин дуусн тер көдлэд, цугтаһинь зә-бээһинь олж тәвэд, кир-хуринь хусад, уһаһад, цеврлв.

Асхиднь манач түлх боодг мод авч ирхләрн, өрән цевриг болн онгдарсиг үзчкәд алң болһж, тер үүднә мөрәс давж йовлго зогсв.

Смелый гидг ноха болхла, дэврэд герүр йовв.

Тер шиңкән уһачксн пол деегүр шудтан йов-ад, Гект одад терүг киити хамрарн худрв. Не, мә, һәрг, би чамаг олж авлав, терүндм чи нанд идх юм өгх зөвтәч.

Экнь цаһа санад Смелыйд зүсм колбаса хайж өгв. Тигхләннь манач керлдв, кемр чи ө-шуһу мо-дн дунд, ноха колбасар асрхла, энчн тигэд шааз-һаст инәдн болх учр харһдмн.

Экнь маначд өрәл төргр бас керчәд өгв. Тер «ханжанав» гиж келв, юундв, алң болад, толһа-һан нәэхлэд йовж одв.

* * *

Дарук өдрнь Шин жилин елкд белдвр кехәр шиидцхәв.

Тедн юунас эс болвчн наадһа кехәр ухалц-хав!

Тедн хуучн журналас цецгэтэ зургсинь цугт-
нь шуулад авцхав. Кизэрэс болн көвнгэс аңгс,
наадна уйцхав. Эцгиннь яршгас папиросин цаа-
синь кевтнь харнж авад, имрэд сээхн цецгэс
кецхэв.

Манач ямаран атхр, зерлг бийнь, тер кезэ мод
авч ирхдэн, теднэ цуг шин-шин кесн юминь үзч-
кэд, алңг болһад зөвэр уданар үүднэ һаза зогсв.
Аш сүүлднь тер тесж чадсн уга. Тер теднд цээһ-
ин орац цаһан мөңгн цаас болн ик зүсм воск авч
ирв, тернь һос уйдг кергэснь үлдсн бээж.

Наадһан фабрик дор ормдан хорһн шамс ке-
дг завод болж одв. Хорһн шамс тегш, сэн биш
билэ. Болв тедн йир герлтәһәр хулдж авдг сән
шамла эдл шатцхав.

Ода елк кех керг үлдв. Маначас экнь сүк су-
рв, тер төрүц хэрү өгсн уга, бийнь лыж деерән
һарч авад ө-модн орад йовж одв. Өрэл час бо-
лад тер хәрж ирв.

Болтха чигн! Наадһас дала күчр ке-сээхн
биш чигн болтха, кизэрэс уйсн туула, мисмүд ду-
расн чигн болтха, эн наадһас нег кевтә чирәтә —
һо хамрта, бүлтхр нүдтә чигн болг, дакад аш сү-
үлднь, күүрг болчкад нимгн шиләр наадг наад-
һас метәр цаһан мөңгн цасар оралһата еловый
шишкәс татуһар чигн гилвкж-долвкжәсн болтха,
зугар иим елк Москвад нег чигн күүнд уга болх.
Эн йоста ө-шуһу модна сээхлэ бээснм — өндр,
нигт, һо тенгрин однла эдл салж тарсн ацмудта.

Керг хоорнд дөрвн өдр медмжән угаһар ирв.
Ода шин жилин өмнк өдр болв. Өрүнәс авн асхн
күртл Чук Гек хойриг герт орулж болшго болад
бээв. Көкрсн хамрта тедн һаза киитнд бээв, минь
ода ө-моднас эцгән, цуг әмтстәһән һарч ирхиг кү-
ләлдцхэв. Тикләнь беш түлж бээсн манач теднд,

өңгөр бичэ даарцхатн, юңгад гихлэ, цуг парты үдлэдэн ирхмн гиж келв.

Тернь үнн бээж. Шиңкэн столд суулһнла, манач терзэр цокв. Эрэн гиж хувцлж авад, цугтан һурвулн тедн кирлцэ деер һарцхав.

— Ода хэлэцхэтн, тедн тер уулин белд, ик оран барун талгшан үзгдх, дакад бас ө-шуһу моднд уга болж одх, тигжәһэд өрэл час болад, цугтан гертән күрч ирцхэх,— гиж манач теднд келв.

Тернь тиим болж һарв. Түрүлэд белин цааһнас ацата цанта нохасин зер-зев һарч ирцхав, терүнэ ардас мөрэрнь делсэд хурдар йовдг лыжникүд үзгдцхэв.

Ик уулар болхла, тедн күн инэм, түдү дүңгө бичкәхән болж медгднэ, зугар эндэс теднә һарнь, көлнь болн толһаснь тодрха үзгдэд бээв.

Тедн халцха хад деер торс гичкэд ө-моднд уга болж одцхав.

Дигтә өрэл час болад нохаснь хуцсн болн шуугсн, шухтсн, хээкрсн соңсгдв.

Өлн нохас герин үнр авч оркад, ө-моднас эрвлзэд һарч ирцхев. Теднә ардас дахлдад баг моднас йисн лыжникүд һарч ирв.

Кирлцэ деер экинъ, Чукиг болн Гекиг тедн үзж оркад гүүлгн йовж лыжин модан өргэд чаңһар «Ура!» гиж хээкрцхэв.

Тигхләнъ Гек тесж эс чадад, кирлцэ деерэсн һэрэдэд валенкәрн цас утхад, тосад гүүв. Сахлнь урһж одсн өндр нурһта күүнә өмнәс, тернь цугтаннь өмн гүүлгж йовад «Ура!» гигэд цуһараһаснь чаңһар хээкрв.

* * *

Өдрәрнь тедн бийсэн цеврлцхэв, сахлан хусцхав, бааньд орад бийсэн уһацхав.

Асхиднь цугтасиннь елк болв, цуһар ни-нииц-

ңһү Шин жил тосцхав. Кезэ стол бүркчкхлә, шаман унтрачкад, хорһн шам шатачкхлә, Чук Гек хойрас бишңкнь цугтан бөдүн улс билэ, тигэд чигн тер хойр ю кехэн эс медцхэв.

Сэн юмн, мөр болад, нег күүнд баян бээж, тер сөргмжтэ би татв. Тигхлэнь цугтан босцхав, цугтан тедн биилхдэн дурта сэнж. Цугтан айта гидгэр биилцхэв, тедн улм сээнэр биилцхэв.

Эцкнь биилж чаддг уга бээж, тер йир маңһс, цаһан седклтэ бээж, кезэ тер ямаранчн би угаһар, пол деерэһэр алхад ишкмнхлә, шкафт бээсн цуг сав-сарх жиңнэд, көндрэд бээнэ.

Тер бийиннь өвдг деерэн Чук Гек хойраг суулһчкад, тигэд цугтаднь чаңһар альх ташлдцхав.

Дакад би төгсв, эмтн ду дуултха гиж Гекэс сурцхав.

Гек ачрхсн уга. Тер бийнь меднэ, дуд дуулж чаддган, терүгэрн тер омг авдг бээж. Баянист тоглын бээж ду татж өгв,— Гек теднд дуулж өгв.

Ямаранинь би ода меджэхшв. Меднэв, тер йир сэн гидг күн билэ, юңгад гихлэ эмтн цугтан ду һарсн уга, тагчг болж одцхав. Кезэ Гек киһән саамлж авхар зогслһнлань соңсгддг билэ, яһж хорһн шам ширжңиснь, терз һацц салькн яһж дүүгж бээснь.

Кезэ Гек дуулдган чилэхлэ, цугтан шууглдцхав, хээкрлдцхэв, Гекиг һар деерэн шүүрч авад, тенүг долдалцхав. Болв экнь эн саамла теднэс Гекин булаж авв, юуңгад гихлэ яһж медхв, халу деерэн модн потолокд цокулад терүг орксв гиж санв.

— Ода сууцхатн,— гиж часан хэлэчкэд, эцгнь келв.— Ода эмтин эркнинь эклхмн.

Тер радиоприемникд одад, ду һарһв. Цугтан сууцхав, тагчг болцхав. Экн авгтан тагчг билэ.

Болв ода шууган, дүүгэн нарв. Юнгад гихлэ, нег юмн цокад, шиигэд оркв, хамаһасв, ик холас ай-син э соңсгдв.

Ик болн бичкн хоңс жиңнв:

Тир-лиль-лили-дин!

Тир-лиль-лили-дин!

Чук Гектәһән нег-негндән хэлэлдцхэв. Тедн эн юуһинь медж оркцхав. Эн ики холд бээсн Москвад, улан оддуд дор, Спасск бээшңгд жиңнж бээсн кремлевск алтн час.

Эн жиңнсиг, Шин жилин өмн-ода соңсж бээцхэнэ, күмн әмтн балһсдар, уулмудар, теегмүд-эр, чи ө-шуһу моддар болн көк теңгст бээсн олн улс.

Тигд юм ухалжасн броне поездин командир цуцрлтан угаһар Ворошиловас хортна өмнәс халһ эклтхә гисн зокал күлэж бээсн, эн жиңнсиг бас соңссн болх.

Тигхлэ цуглрсн улс цугтан босцхав, бас нег дакж йөрәцхэв, нег-негән Шин жилләһән, цугтаи кишгтә болцхая гицхэв.

Кишг гисн юмбе! Энүг күн болһн эврәһәри меднә. Болв әмтн цуг хамдан меджәнә, меддг бә-әсмн, тер әрүн үнн цевр зөвәр бәэх, ик гидгәр күч-көлсән һарһж көдлх, бат гидг дурта болх болн эн ик гидг кишгтә һазриг хадһлх. Тер кишг-тә һазриг-терүг Советин орн гиж нерәддмн.

Аркадий Гайдар.

Чук и Гек.

Редактор С. Э. Базыров.
Художественный редактор Н. Д. Будников.
Тех. редактор Т. А. Гайдаш.
Корректор С. Н. Наранов.
Переводчик С. Б. Васяркиев.

Калмыцкое государственное издательство, г. Элиста, 1962 г.

Сдано в набор 30.X-62 г. Подписано к печати 10.XII-62 г.
Уч.-изд. л. 1,5. Печ. л. 2,05. Бумага 84×108¹/₃₂.
Тираж 500 экз. Заказ № 7066. Цена 5 коп.

Краевая типография, г. Ставрополь, ул. Артема, 18.

Цена 5 коп.

P2
Г14
6464